JURGIS SAVICKIS

EN REJSE GENNEM LITAUEN

FORORD AF GEORG BRANDES

E. JESPERSENS FORLAG
KØBENHAVN □ KRISTIANIA

JURGIS SAVICKIS

EN REJSE GENNEM LITAUEN

FORORD AF GEORG BRANDES

E. JESPERSENS FORLAG
KØBENHAVN □ KRISTIANIA

Kaunas,
22. X. 21.

Dr. A. Senn.

EN REJSE GENNEM

LITAUEN

De Læsere, som maatte ønske yderligere Oplysninger om Litauen henvises til Bogen: »Lysskær«, der faas i alle Boglader.

Bang: G. Brandes.

LITAUENS unge, højtbegavede Gesandt i Danmark, Herr *Jurgis Savickis*, har stræbt at vække det skandinaviske Nordens Interesse for sit Fædreland, der saa nylig har genvundet sin Selvstændighed. Han har under Form af en Rejse fra Kjøbenhavn til sin af Krigen og alle dens Ulykker hærgede Fødeegn givet rigtillustrerede Skildringer af det Land og det Folk, ved hvilket hans Hjerte hænger.

Han har for sin lille Bog ønsket nogle indledende Ord af en dansk Skribent, desværre af en, der mangler meget i at besidde den Indsigt, som her burde kræves.

Kun om ét Punkt kan jeg, der ikke forstaar det litauiske Sprog, udtale mig med Sagkundskab. Vel kender jeg kun de

litauiske *Dainos* af Oversættelser; men jeg kan hævde, at af alle de Folkeviser, jeg saaledes har forsøgt at trænge ind i, har ingen grebet mig som de litauiske, og jeg har allerede for lang Tid siden omhyggeligt sammenlignet dem med de nærmere og fjernere beslægtede Folks. Maaske er den Omstændighed, at det litauiske Sprog er det ældste af alle Europas ariske Tungemaal, Aarsag til, at en dybere Oprindelighed slaar En i Møde fra dets Folkesang end fra Nabostammernes. —

Paafaldende er det ogsaa, hvor smagfuldt litauisk Husflidsarbejde er. — Et smukt og fyldigt Indtryk af litauisk Ejendommelighed gav i 1917 *Hermann Sudermann* i sin ypperlige Novellesamling »Litauische Geschichten«, der er skrevet ud fra gammelt Kendskab til Sproget og til en stor Del af Befolkningen.

Savickis' Bog er gennemtrængt af Følelse og fri for Sentimentalitet, den giver i lette, gratiøst henkastede Træk Billeder af den Raahed og Haardhed, snart fra russisk, snart fra tysk Side, som Verdenskrigen har sluppet løs over et lille fredselskende Folk.

Modsætningen: Raahed imod Hjertensgodhed, er en af de Modsætninger, der her træder frem. Den anden er Modsætningen mellem snart en, snart en anden Soldateska's hensynsløse Plyndringslyst og Ødelæggelsesraseri paa den ene Side, en lille behjertet Nations Beslutning at hævde sin Selvstændighed paa den anden.

Blandt de Scener, der uudsletteligt indprenter sig i Erindringen, er denne: Til litauiske Bønder ankommer en russisk Soldat, der er flygtet fra Fangelejren i Tyskland, og beder om

Brød — han er ved at dø af Sult. Det litauiske Bondehjerte bliver blødt, og hvad Huset kan yde af Mad og Drikke, stilles paa Bordet. Saa kaster den saakaldte Fange sin russiske Kappe, staar der som tysk Soldat og raaber: I er Dødsens for ulovlig Hjælp til undvegne Fanger.

Der er under Krigen plyndret og brændt i Litauen som andetsteds af tyske som af russiske Hære. Og endnu er jo Litauens Lidelseshistorie ikke til Ende. Forfatterens Optegnelser slutter før Udbruddet af den polske Krig, saa en polsk Generals Besættelse af Vilna ikke bliver omtalt. Den Imperialisme, som det skulde været de Allieredes Opgave at tilintetgøre, er efter deres Sejr bleven adopteret af dem selv med en Lidenskab, der endog sætter sig ud over indgaaede Aftaler og givne Løfter. Den polske Regering hævder, at det er imod dens Vilje, Besættelsen af Litauens Hovedstad har fundet Sted. Ikke desmindre er Byen foreløbig i de polske Troppers Besiddelse.

Ifald de stærkere Magter imidlertid har en Interesse i, at Vilna forbliver i Litauens Eje, vil Retfærdigheden vistnok ske Fyldest.

Georg Brandes

DE BALTISKE REPUBLIKER, FINLAND OG SKANDINAVIEN.

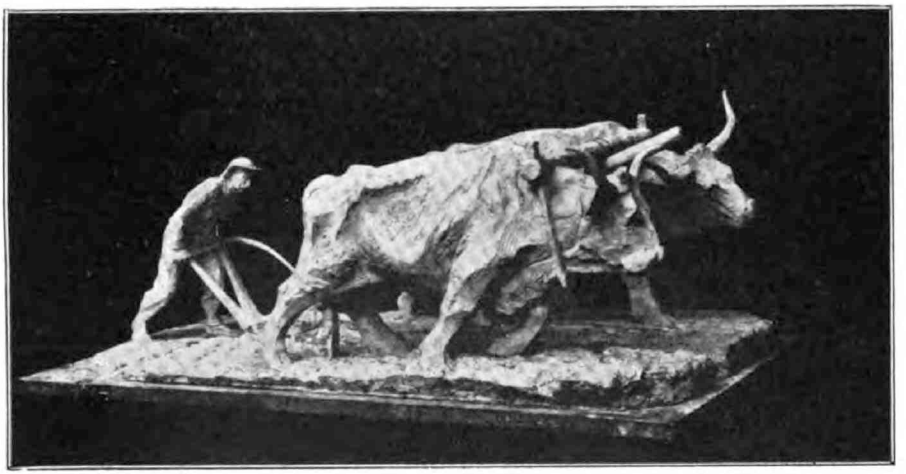

Plovmand. P. Rymša.

VED KORSVEJEN.

Dengang det i Begyndelsen af Krigen ikke sjeldent faldt i min Lod at rejse til Kovno i Embeds Medfør, til denne første Rangs Fæstning, — ifølge den gode offiicielle russiske Terminologi, — syntes Fæstningen virkelig uindtagelig: Forter som de ved Panama-Kanalen og obelisklignende Jernstolper, der bar mægtige, støbte Net. Over alt dette hævede sig den russiske Gendarms Kasket som Toppen af Uindtagelighed.

Som ved Opførelsen af Babelstaarnet flokkedes her alle Litauens Folkeslag med deres Kvinder og Afkom, deres forskellige Tungemaal, deres Vogne, Okser og Æsler, optagne af at gøre Landet endnu stærkere og befæstet. — Snart var det hele Land saa indspundet i Pigtraad og gennemgravet med Skyttegrave og Kanaler, at det var svært blot at vende sig i Fred.

Dette Spindelvæv var ved helt at tage Vejret fra os:

Vore herlige »gegužinė«-Majfester under de Aarhundreder gamle Eges Skygge ved Bredden af Hyrdepoesiens Bække blev afskaffede og i deres Sted kom Frontens pigtraadshegnede Løbegrave og sønderslaaede Vogne og forladte Kanoner.

Desuden begyndte Russerne en planmæssig Udrensning

Brylluppet.

blandt Beboerne i preussisk Litauen, — thi det var klart bevist, at hver Brønd dér var var en Spioncentral, at enhver Olding og enhver gammel Kvinde var en forklædt Spion, ja nogle paastod, at der hos nogle Gamlinge var fundet traadløse Telefoner skjulte i Skægget. Og man begav sig paa Jagt efter de talende Skæg og Beboerne af Brøndene.

Og saa afsted med dem, ad Sibirien til! Vejen ryddedes

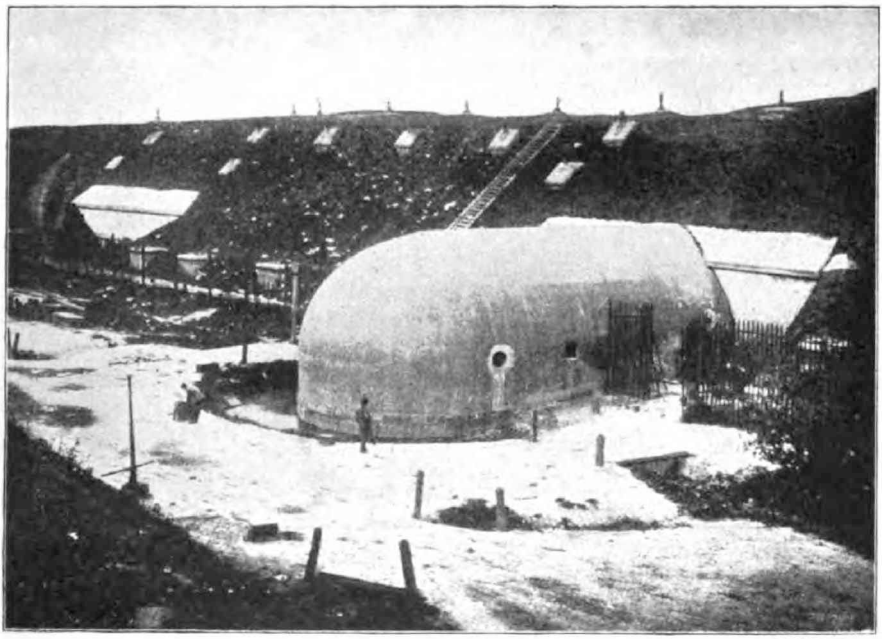

Kovnos Forter efter Byens Indtagelse af Tyskerne.

for den russiske Armé, der marcherede frem for at »spise Frokost i Berlin«, som det smagfuldt ytredes af en af de russiske Hærførere.

Man hengav sig til tankeløse Plyndringer af Østpreussens Befolkning.

Men Kovno faldt, Grodno og de øvrige »uindtagelige« Fæstninger i Litauen faldt. Der stod vi med vore Spader ved Randen af vore Skyttegrave, og vi kunde frit tænke over, hvor forfængelig denne Verdens Storhed er.

En af mine Landsmænd — en Soldat — der ved et Tilfælde

Preussiske Litauere som Fanger i Rusland (Sibirien).

Born fra Preussisk Litauen i litauisk Asyl (Sibirien).

To velrettede Kanonsalver i Kovnos Befæstning.

Grodnos Befæstning efter Tyskernes Indtagelse.

Grodno.

havde faaet Lov til at aftjene sin Værnepligt i Litauen og ikke efter Sædvane var drevet afsted til Kaukasus eller andetsteds, skrev trohjertet om Slagene i sin Fæstning: »Granatstumperne flyver Dag og Nat gennem Luften, — de graver Brønde ud i Jorden og river hele Bygninger af Vejen.

I Dag slog en Granat af usædvanlig Størrelse saadan et Hul i Fæstningen, at man let kunde have kørt igennem og vendt derinde med et Firspands Herskabskøretøj.«

Den stakkels Fyr havde sandsynligvis en Gang set, hvordan vore Godsejere af gammel Stil med Firspand kørte til Kirke fra deres Paladser.'

Snart ramtes vi Litauere, vi Børn af vor Jord, af den samme Lod som vore preussiske Landsmænd, — man bad os kort og

Bondehus.

godt om at gaa af Vejen, væk, afsted, thi det var nødvendigt at feje rent og gøre i Stand til de kommende Slag.

Græs og Grønt, Kartofler, Roer og modnende Sæd skulde med Ild og Staal, efter udtrykkeligt Bud fra de russiske Magthavere, ødelægges, for at intet, intet skulde overlades Fjenden. Paa Dørene til vore Boliger blev fastnaglet Plakater med Paaskrift: »Under Lovens Værn«.

I Rusland antog de os først for Tyskere og gik senere ind paa at kalde os for alle mulige europæiske og asiatiske Racevæsener, men hvad Litauere var, forstod de aldrig.

Fulgte ind i det forjættede Land af litauiske Studenter som Vejvisere, hvis Opgave det var at være Tolke, og som overtalte os til at slæbe saa lidt som muligt med af vore Skatte og ikke tumle for længe om med vore Vogne og Heste, men gøre Brug af Jernbanerne, var der alligevel adskillige blandt vore Flygtninge, der kørte og kørte med deres dyrebare Heste helt hinsides Uralbjergene lige til Tjelabinsk.

Litauske Jøder.

Min Broder, der begav sig afsted med Familien og som tilfældigvis blev skilt fra mig, blev »evakueret« paa Taget af en Vaggon til Kijef. En Gang paa Vejen gav det sig til at skylregne rent forfærdeligt; for ikke at blive

Flygtninge.

An die Bewohner Litauens!

Der größte Teil des Gouvernements Suwalki und des westlichen Polens ist von den deutschen Truppen schon seit längerer Zeit erobert. Die Versuche der russischen Armee, dieses Gebiet wieder zu erobern, sind unter gewaltigen Verlusten an Toten, Verwundeten und Gefangenen gescheitert. Jetzt haben unsere Truppen auch das Land Samogitien bis in die Grenzen von Kurland hinein besetzt und die dort stehenden russischen Truppen siegreich vor sich hergetrieben. Die deutschen Truppen führen nicht Krieg gegen die friedliche Bevölkerung. Wer, wie die Zivilpersonen in Belgien und Frankreich gegen das Völkerrecht die Waffen gegen deutsche Truppen ergreift, und Versprengte der russischen Armee beherbergt, oder sonst die Kriegsgesetze verletzt, wird schwer bestraft. Wer dagegen friedlich seiner Arbeit nachgeht und die Befehle der deutschen Truppenführer befolgt, wird geschont und geschützt.

Die in Ostpreußen eingedrungenen und von dort vertriebenen Armeen haben anders gehandelt. Aus Rache für die 500000 russischen Soldaten, die wir gefangen genommen haben, haben sie fast 15000 friedliche ostpreußische Bewohner, zum großen Teil kleine Kinder, Frauen und Greise, mißhandelt und in die Gefangenschaft geschleppt. Aus Rache für die Millionen russischer Soldaten, die, von ihren Führern gegen die preußischen Linien getrieben, gefallen oder zu Krüppeln geworden sind, haben die russischen Führer in Ostpreußen Tausende von Greisen, Knaben, Frauen und Kinder, zum Teil unter großen Martern, getötet. — Aus Rache für ein halbes Tausend Geschütze, Hunderte von Maschinengewehren und das ungezählte sonstige Kriegsgerät, daß die russische Armee bei ihren schweren Niederlagen verloren hat, haben die russischen Truppenführer die Heimstätten der friedlichen ostpreußischen Bewohner vernichtet, 15000 Häuser ohne jeden Grund niedergebrannt, Hunderttausende von friedlichen Einwohnern durch mutwillige Zerstörung ihrer Habe und ihres Wirtschaftsgerätes an den Bettelstab gebracht, Tausende von Wagen mit wertvoller Habe der Einwohner, Hunderttausende von Pferden und Vieh geraubt und nach Rußland geschafft.

Die deutschen Truppen werden nicht Gleiches mit Gleichem vergelten. Was gebraucht wird, vor allem an Vieh und Pferden, Getreide und Futtermitteln, Betten und Leinwand zum Ersatz der in Ostpreußen geraubten Sachen, wird bezahlt werden. Wo das nicht angeht, werden Gutscheine gegeben, die nach Friedensschluß eingelöst werden sollen.

Für jeden fortgeschleppten deutschen Einwohner, gleichviel ob Mann, Frau oder Kind, der während des Krieges durch Vermittlung einer Gemeinde nach Deutschland zurückgeliefert wird, erhält diese 100 Rubel.

Sämtliche Waffen sind abzuliefern. Für jedes russische Militärgewehr werden 5 Rubel, für ein Maschinengewehr 15 Rubel bezahlt.

gez. **Der Oberbefehlshaber Ost.**

En af Hindenburgs Proklamationer.

Fængsel.

gennemvaad entrede han ned til Vognens Vindu, hvor hans Moder sad indenfor paa noget Rejsegods, for at bede om en Paraply, og i det samme hældede Vognen i en Kurve saa stærkt ud til Siden, at han var paa Nippet til at blive slynget til Jorden.

Rejsen tog Dage og Nætter, og for ikke at glide end fra Taget, blev han nødt til at binde sig fast med et Reb til Kakkelovnsrøret, der stak op gennem Taget....

Sic transit....

Adskillige Gange under Besøg i vore hastigt indrettede litauiske Asyler for Krigsflygtninge, saa jeg Smaabørn ligge i smaa Kister, omgivne af brændende Vokslys og ved Siden af sad de hulkende Mødre.

Tyskerne, der havde taget Litauen, fordrede Bøde for 15,000 Huse, som Russerne havde ødelagt i »Østpreussen«, og de gav sig til at styre og holde Hus i Landet.

I Litauen satte den tyske Imperialisme sig til Rette gennem

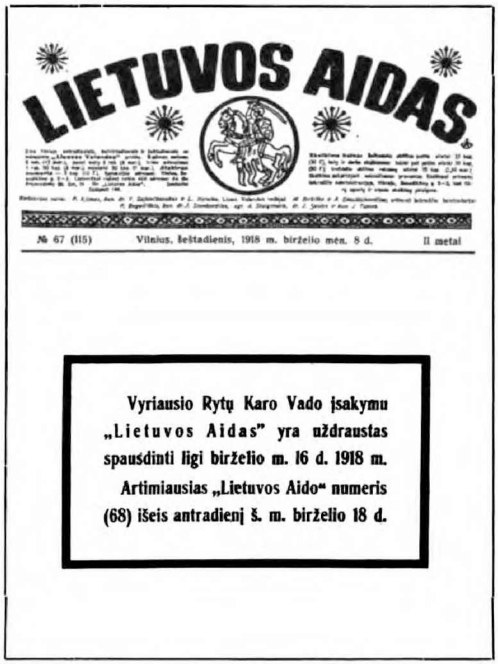

LIETUVOS AIDAS

№ 67 (115) Vilnius, šeštadienis, 1918 m. birželio mėn. 8 d. 11 metai

Vyriausio Rytų Karo Vado įsakymu „Lietuvos Aidas" yra uždraustas spausdinti ligi birželio m. 16 d. 1918 m. Artimiausias „Lietuvos Aido" numeris (68) išeis antradienį š. m. birželio 18 d.

Den litauiske Presse under Okkupationen: »Ifølge Befaling fra den Øverstkommanderende« for Øst-Omraadet forbydes Udgivelsen af »Lietuvos Aidas« etc.

den tyske Soldat, alt blev efterset, rubriseret, sat i Skat og det blev velvilligst overladt til de dannede Litauere at vælge sig en Konge af et tysk Fyrstenhus; og for at sætte bedre Skik paa Folket, blev der oprettet tyske Skoler og tysk Kommunalforvaltning, og den litauiske Presse blev ophævet som overflødig, indtil endelig den Time slog, da vi atter stod som frie Mænd paa vor egen Jord.

I fem lange Aar har den litauiske Bonde — som en indisk Fakir under sine Selvpinsler — samlet al sin Stræben om ét eneste Maal: et frit Folk.

Dette Folk er nu frit, dets Frihed er købt for en dyr Pris. Genklangen af det engang frie Folks Kamp var aldrig forstummet i dets Sjæl. Med Sværd i Haand forsvarer Litaueren nu hver Tomme af sin Jord og værner den, for at den atter kan bære Grøde, for at de litauiske Pigers Haver atter kan fyldes af Lilier, — thi han elsker den Jord, der rummer hans Fædres Grave.

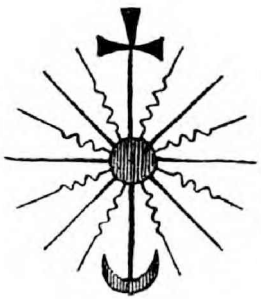

A. SMETONA.

I Libaus Gader.

GENNEM LETTERNES LAND.

Sammen med vor Rigsdags*) Præsident, *Antanas Smetona*, der havde gjort en Rejse gennem Skandinavien for at sige et Par Ord om Litauen, rejste jeg hjemad i en vidunderlig Sindsstemning.

En tidlig Morgenstund i herligt Solskin kører vi frem i Automobil gennem det livfyldte København, ned mod Havnen til de engelske Krigsskibe; en Matros fører som i Matelodans men med en Myres Iver, vor omfangsrige Bagage ned i en af Minebaadene.

Sirenen tuder paa Fartøjet, Jernkæmpen bevæger sig, vi

*) Senere: Litauens Præsident.

fjerner os fra Bredden, — Bredden fjerner sig fra os, med sin brogede Menneskeskare, med min Hustrus Ansigt midt i Sværmen.

Der ligger den smukke By, med Taarne og Tinder, rig paa alt, levende og munter.

Farvel!

Langelinje.

Man er helt underlig til Mode, og hvor skulde man vel være andet, naar man paa én Gang sejler paa et Krigsskib, hvor man ellers ikke modtager nogen. Nogle Letter, der sejlede med et andet Skib, forsøgte at tage en kvindelig Slægtning med. Men det gik ikke.

»Krigslovene ombord forbyder os at gøre det«, afgjorde Kaptajnen høfligt.

Damen maatte blive i København.

Det er forbudt Kvinder at rejse med os, og derfor er her en saadan Ro, en saadan egenartet Hygge.

Jeg hylder dig, du usædvanlige Lov!

Præsidenten og jeg søgte at skaffe os et alsidigt Kendskab til Skibet, dets Længde, Vægt, Hastighed.

Fartøjet er nemlig langstrakt og meget besynderligt.

Mon saadan et Væsen kan gynge i rum Sø?

Jeg har engang hørt, at naar et Skib er saa langt, at det rider henover tre Bølgekamme samtidig, saa gynger det slet ikke, men hviler det kun paa to, er det udsat for Vugninger.

Dette Fartøj hviler sikkert henover mere end tre.

»Vi løber nu med en Fart af 30 km. i Timen«, forklarer en purung Officer paa næppe tyve Aar.

Skibets Bemanding bestaar foruden to Civilpersoner af et Par Snese Matroser og 8 Officerer.

Havvinden tuder i Ørene, blæser om Kinderne og faar Frakkeskøderne til at flagre. Alle Matroser er klædt i Skindtrøjer, de ligner Bjørne og er uophørligt i Arbejde. Hver har sit Arbejde. Officerernes bedste Adspredelse er at gaa til en lille Kakkelovn under Dækket i den fælles Kahyt, »Salonen«. Naar Hænderne bliver følelsesløse af Kulde, kommer den ene efter den anden løbende for at blive optøet, snakke et Par Ord og hælde en Slurk Whisky i sig.

»Før Krigen var der absolut ingen Kakkelovne om Bord paa saadanne Skibe«, fortæller en af dem.

Alle har de faaet mer end nok af deres Søliv.

Imellem dem er der »begede Gutter«, nogle er unge, andre er forlængst gifte og har derhjemme Børn, de i over tre Aar ikke har set. Lidt efter lidt drejer Samtalen hen paa Litauen. De gode Englændere er helt forbavsede ved det, de hører. De har aldrig vidst, at der eksisterede saadan et Land.

De indbyder os til Middag. Det er en rigtig Ungkarlemiddag, der bestaar af følgende: pro primo — en Slags Hachis eller Biksemad, pro secunda — Pølsestumper med Kartofler og Smør, pro tertio — Pandekage med Æbler og pro quarto — Frugt, som vi Litauere byder om.

Der hersker en usædvanlig høflig og gentlemanlike Tone i alt, hvad man foretager sig. Et Glas god, gammel Madeira varmer alle til Hjerteroden og løser endnu mere op for Tungebaandene.

Den følgende Dag er Middagsmaaltidet allerede svulmet op til at bestaa af 5 Retter, og Retternes Antal vilde sikkert have vokset for hver Dag, om Rejsen havde varet længere.

Omsider havde vi læst alle de Blade, der var at finde, vi havde til Mæthed hørt paa Grammofonen, vi havde talt os tørre og trætte og havde nu ikke stort at tage os til. Om Aftenen gav Fartøjet sig til at vugge og hugge, saa at jeg i bitter Alvor begyndte at tvivle, om det overhovedet dækkede blot to Bølger.

Det svirrer for Øjnene og hamrer i Tindingerne. Nu kan det være nok, mer end nok, lad os komme til Kysten, lad os se at slippe i Land! Jeg gør Forsøg paa at jage alle saadanne Tanker fra mig, gør Løjer med dem.

»Naa, hvordan gaar det saa?« spørger Præsidenten.

»Jeg har det storartet,« svarer jeg og prøver med et Smil at overbevise baade ham og mig selv. Men Skibet giver sig til at rulle saa forskrækkeligt, og i Tindingerne hamrer det saa voldsomt, at jeg forsøger at rejse mig overende, men alt snurrer rundt for mig, — jeg famler mig frem mod Døren, — mærker, at jeg faar fat i Grammofonhaandtaget, der befinder sig i den modsatte Ende af Kahytten. Støttet til en Officer, med et krampagtigt Greb om et Tov vakler jeg snart op, snart ned ad en Jerntrappes Trin og falder omsider om i en herlig Seng, — et roligt Leje.

Det er stille nu. Men alt gaar som i Ring. Det er helt umuligt at blive klar over, om Fødderne eller Hovedet er øverst.

»Hvordan gaar det?« spørger min Rejsekammerat hjerteligt.

»Det gaar udmærket....« svarer jeg næsten uden at be-

væge Læberne, selv ligger jeg med stive Øjne og ser paa, hvordan Døden nærmer sig og tænker over, hvorfor dog Mennesket synder saa meget i sit Liv.

Grev Tyszkiewiczs Slot i Palanga.

Søvnen redder mig.

Solkuglen, der borer sine Straaler gennem Kooøjet vækker mig. Langt ude i den vidtstrakte Synskreds er en Landtange dukket frem, — man kan lige skimte Dale og skovgroede Skrænter, dækkede af den tidlige Vaars Sne.

Skulde det være Libau?

Nej, Fartøjet, der har taget Land lidt sydligere, sejler netop ud for Memel. Fabriksskorstenene ryger, Byen lever.

Havet ved Palanga.

Palanga øjnes næppe, kun Skovene ses, og endelig øjnes Libau i det fjerne, — op mod Himlen løfter den sin traadløse Telegrafstations vældige Stænger, sine døde Skorstene og Husene, der ligner røde Stenæsker. Den usædvanlig brede yp-

perlige Krigshavn rummer nu kun nogle faa engelske Skibe, der er forankrede der.

Medens vort Fartøj bryder Isen, glider vi gennem Kanalen op til selve Byen, — denne By, der engang var fyldt med Gods fra hele Verden ombord i Skibe, der laa fortøjede i flere parallelle Rækker; nu er Havnen tom, pakket med Is, — hist og

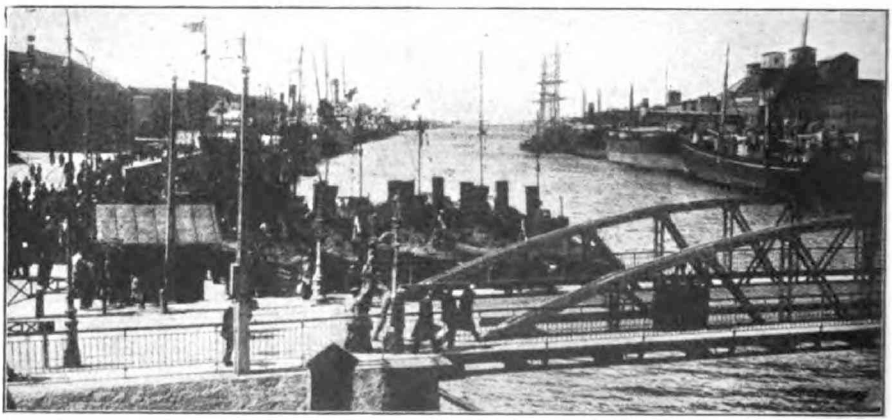

Rheden ved Libau.

her ligger et Par Sejlskibe med nylig paamalet Indskrift: »Vaabenstilstand«, — det er Skibe, der paa en vis Frist er beslaglagte af Ententen.

Paa begge Sider af Kanalen staar i lange Rækker de tomme Forretningsbygninger, alle Ruder er knuste, Dørene hænger næppe i deres Karme.

Det er Letland.

Ved Kajen venter vi meget længe paa, at »Toldere og Syndere« skal komme for paa hæderlig Vis at vurdere vort Rejsegods og vore Levnedsmidler, der er ført hid over Havet, og som nu i den nydeligste Orden ligger udbredt paa Landgangstrappen.

Latvias Vaaben.

Hvordan mon disse Letter ser ud, hvordan ser deres Soldater ud?

Omsider kommer en Tolden anstigende, han viser sig at være en særdeles høflig ung Mand i lettisk Uniform og med Letlands Symbol paa sin Kasket: en Sol, der udsender en Overflod af Straaler.

Efter længe nok at have beskuet denne Sol med en Overflod af Straaler, var vi saa lykkelige omsider at faa fat paa en Droske, forspændt med en elendig Krikke; halvdød, som den var, tjente den kun med Møje og under stadige Piske-slag sit karrige Brød.

Libau. * Den lettiske Regerings Sæde.

Af Byens 100,000 Indbyggere var knapt Halvdelen tilbage, Byen var øde. Et sandt Sammensurium af Sprog og Uniformer. Side om Side med en tysk Officer — en russisk i sin Uniform. For Russere er der oprettet et særligt Hvervningskontor til Krigen mod Bolsjevikerne.

Under Bolsjevikernes Herredømme blev hele Landet over al Maade ødelagt, flaaet, sønderrevet. Hverken Hør, Hamp, Korn eller nogen Ejendele blev skaanede.

Byen har et lettisk Præg, og uden det lettiske Sprog er det ikke nemt at komme frem.

I Byen sidder en engelsk Kommission, og man kan ogsaa støde paa engelske Matroser. Det hænder, at en tysk Soldat standser en Engelskmand og forlanger hans Papirer, men saa snart han faar Øje paa den fremstrakte Revolver, stikker han i Rend, og dermed er den Sag forbi. Forøvrigt er Tyskernes Indflydelse i Byen ret stor, Politiforvaltningen er saaledes i deres Hænder, men de gaar ogsaa i sluttet Trop til Fronten mod Bolsjevikerne. I Byen er der en stadigt Jagt paa Bolsjeviker, som der findes en Del af. En ung Fyr holder en vældig Humpel Hvedebrød i Haanden og viser den til de Forbipasserende, medens han hidsigt paastaar, at saadant Brød spiser alle i Bolsjevikernes Riga, og at de smaa overhovedet i alle Henseender har det bedre der end her. Denne Profet blev Dagen efter opsporet og nappet. Ofte finder der Klapjagt Sted gennem Gaderne og over Broerne, og alle maa de trække deres Papirer frem og bevise deres Ret til at være i Byen.

Den lettiske Front er ogsaa sammenflikket af forskellige nationale Elementer under Anførsel af General *von der Goltz.*

Den tyske Hærafdeling af stedlige Balter har sin egen helt uafhængige Ordning og kun i Ildlinjen arbejder den solidarisk med Letterne, der kæmper tappert oppe under Riga, som de frem for alt maa og skal indtage.

Skønt man stadig er i Tvivl om, hvorledes man skal skaffe Føde til Riga, naar den falder, saa gaar de alligevl løs paa den, — Begejstring behøver ikke Brød.

Trods mange Vanheld og Ulykker dannedes der dog i tapper Vilje en lettisk Regering, hvis forskelligartede Medlemmer og Retninger alle beherskedes af Førsteminister *Ulmanis*, en energisk Personlighed, der ved første Øjekast mest ligner en Præst, en Mand, der mindre taler end lytter, og som vel forstaar at dreje Skibets Ror.

Førsteministerens dygtige Adjudant, der netop er vendt tilbage fra Fronten, fortæller, endnu duftende af Krudtrøg og Strejfkugler, meget nyt og gribende fra Livet ved Fronten.

Blandt Bolsjevikerne bag Fronten er en meget stor Brøkdel Letter. Bolsjevikernes Krigsførelse er meningsløs grusom, formaalsløst forbitret. Paa de fangne Officerer af den lettiske Hær sprætter de Bugen op og knækker Fingrene.

Et af de baltiske Tyskere udgivet Flyveskrift ligger foran mig paa Bordet, — det fortæller om drukne Blodbakkanaler hos disse forvildede, om Mennesker, der er blevet knust med Geværkolber, om Pøle af Blod, Dynger af sønderbrudte Legemer.

»Det samme Syn mødte vi i Mitau, da vi indtog den«, fortæller Adjudanten.

For kort Tid siden var der Sorg i hele Libau: ved en skæbnesvanger Fejltagelse ved Fronten blev adskillige udmærkede lettiske Officerer dræbte, deriblandt Oberst *Kalpoks*.

Lettiske Soldater, mishandlede af Bolsjevikerne i Mitau.

Nogle lemlæstede Øvrighedspersoner i Mitau (bl. a. den øverste russiske gejstlige).

Det var en Tragedie.

»Tilfældigvis blev jeg Vidne til denne Ulykke«, fortæller Førsteministeren Adjudant. »Vi blev opmærksomme paa, at en Afdeling Bolsjeviker begyndte at skyde løs paa os, og vi undrede os over, hvor planmæssigt og energisk de skød, noget Bolsjevikerne ellers aldrig udmærkede sig ved.«

Hvad mener man i Libau om Litauerne? — Heldigvis da en Del godt: vor Hær anses for tapper, enig og talrig, og i Litauen, siger man, er det ogsaa baade billigere og bedre at leve.

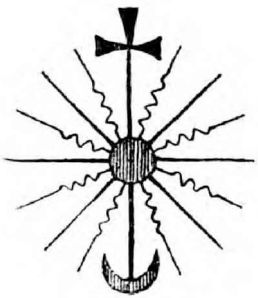

Preussisk Litauerinde.

PREUSSISK LITAUEN.

Efter at man formedelst tre Rubler havde bragt os vor Bagage, — det drejede sig kun om et Par Skridt — blev vi klare over, at vi befandt os i en II-Klasses Vaggon, hvor de sønderslaaede Ruder var erstattede af Brædder og Fløjelsbetrækkene paa Sæderne raat var flaaet af med en Kniv, saa Klumper af Kameluld og nogle nedrig haarde Fjedre, som det var overordentlig ubehageligt at sidde paa, stak frem allevegne. Men vi satte os alligevel og saa ud over den skønne Natur.

Nogle faa Stationer, og man er ved Litauens Grænse.

Paa en af disse Stationer saa jeg for første Gang det lettiske Flag — rødt, hvidt, rødt — i lange, horisontale Striber.

Jeg synes ikke om det Flag, maaske fordi Vejret var saa skummelt og grimt, eller maaske fordi det ikke tog sig smukt nok ud i og for sig. Det laa som en vaad Dynge om Stangen og gav intet Smil fra sig, som det sømmer sig for et Flag.

I vor usle Vaggon ligger paa en Sofa en aldrende Dame med et meget udtryksfuldt Ansigt. Hendes Paaklædning er besynderlig: paa Hovedet en hvid Filthat af den Slags, som Ovnopsætterne gerne bruger, Mandfolke-Filtstøvler højt op ad Benene, en teateragtig broget Kjole og en grov Kofte. Der er noget, som gør hende urolig. Hun smiler med et smukt Smil og fortæller samtidig lidt famlende og forvirret: »Sværme af Udyr overfaldt os, — det lykkedes os knapt nok at undslipe til Byen....«

Hendes Søn, en kurlandsk Godsjer med et kønt, solbrændt Ansigt, og som øjensynlig nylig er blevet Student, men nu bærer de »Baltiske Friskytters« Uniform, ledsager sin Moder til Tyskland.

»Har De ogsaa i Sinde at blive der?«

»Nej, jeg vender tilbage og gaar til Fronten.«

»For ti Maaneder siden, — fortæller den gamle Dame, — blev vi hjemme paa Godset overfaldet af russiske Bolsjeviker tilligemed en hel Mængde lettiske Bønder, der arresterede os og kastede os i Fængsel sammen med en Del af Egnens andre Godsejere, — det var en snavset Hule, og ussel Føde gav de os. Saa snart de lettiske og baltiske Selvforsvars Regimenter var dannede og rykkede frem til Angreb i vor Egn, førte Bolsjevikerne os hurtigst muligt afsted til fjernere Smuthuller. Vi var

FRA KIRKEN EN VINTERDAG

ialt 40 Mennesker, for største Delen Kvinder. Undervejs var der stadig nogle af os, der maatte blive tilbage for bestandig. I Angst for vor Skæbne tænkte vi alle paa vor sidste Time og bad forgæves — troede vi, — om Redning. Men Frelsen var undervejs. Min Søn havde sammen med en Skare Venner, der var godt kendte med de stedlige Stier og Skove, sat en Forfølgelse i Gang. Forskrækkede ved det pludselige og dristige Angreb løb de bolsjevikiske Vogtere til alle Sider, et Par af dem blev dræbte eller fangede, og os bragte vore Venner hurtig til Libau.«

Vort »Militærtog«, der styredes af tyske Soldater, gik utaalelig langsomt. Det holdt i et Væk stille paa de ubegribeligste Steder inde i Skoven eller ved usle smaa Landsbyer og passerede nogle højst besynderlige Toldgrænser.

Hist og her laa Sneen endnu paa Markerne. Ude mod Synskredsen saas en Mængde store litauiske Kors, smykket med vidunderlig Træudskæring. Vi standser ved den første litauiske Landsby. Folk — mest Kvinder, smykkede med hvide Silkehovedklæder, — mylrer til Kirke ad de mørke, vaade Veje. Det er Helligdag.

»Her beder man altsaa endnu til Gud, — saa staar det altsaa ikke saa slemt til.«

Naar man rejser gennem preussisk Litauen, lægger man straks Mærke til, hvor højt Landbruget staar der, men Menneskene er de samme, — det samme indesluttede litauiske Sind, den samme litauiske Folketype.

Jernbanevognene fyldes yderligere af tyske Soldater i fuld Udrustning paa Vej til Ildlinien, — rimeligvis frivillige til »Ostgrenzenschutz«, som det hedder i Opslagene, der raaber fra alle Stationsbygninger.

Gammelt litauisk hedensk Offersted i preussisk Litauen (den evige Ild til Guden Perkunas Ære).

Vi sætter os saa, saa godt vi kan, tilrette i en fjerde Klasses Vogn. En lille Bondemor taler ømt til sin tykmavede Søn og ser stjaalent hen til os: hun hører litauisk Tale; og hun giver sig til at snakke med os paa det herligste, gammeldags litauiske Sprog. En Arbejdsmand slutter sig til os, — det viser sig, at

Riddertogt. R. Walter.

han er en Russer, der har lært sig helt godt Litauisk, og som slet ikke har Lyst til at vende hjem til sit Land mere, — og siden endnu et Par Mennesker.

En Vindhas, et Snakkehoved med en selvgjort Kirsebærtræs Spaserestok, øjensynlig en Skrædder, og sandsynligvis en daarlig Skrædder, der hele Tiden taler med paa et fælt Tysk, med

en Familiaritet, som var vi aargamle Bekendte, raaber pludselig af fuld Hals paa litauisk: »A r t o l i T a m s t o s v a ž i u o j a t?«*) for at tilkendegive, at han ogsaa nok kan tale det Sprog, skønt han helst vil være fri, ligesom alle fine Folk.

Her i disse Egne har der engang staaet en uendelig haardnakket Kamp melle Litaueren, Hedningen, som har bragt sin Religion med sig fra det fjerne Indien, — og den tyske Ridder, der med Sværd og Kors forkyndte Christi Tro. Den litauiske Jord bævede under Ridderhestenes Trampen og Sværdenes Raslen. En Rest paa faa hundrede Tusinde holdt krampagtig fast ved deres litauiske Sprog, deres Skikke og de gamle Dainos, Viser, mystiske Kærlighedsviser, og de holdt Stand lige til vore Dage.

Vi ruller forbi de litauiske Byer i Preussen: »Tilžė« (Tilsit) og »Klaipeda« (Memel), der i Følge Fredstraktaten skal overgaa til Litauen.

Paa en af Stationerne opdager vi, at vor Skrædder er forsvundet, men til Gengæld dukker der noget efter lige saa stille og ubemærket et Medlem af »Soldatenrat« op. Han forlanger at se vore Papirer, og er øjensynlig tilfreds.

I Insrutis (Insterburg) bragte en halvvoksen Dreng i Soldatertrøje vor Bagage hen til et stumt Hotel, hvor dog omsider en usynlig Person udtalte: »Nr. 15«, — hvorpaa alt atter var uddøet og stille. I den Formening, at det var et nationaliseret Hotel, opsøgte vi det anviste Nummer og tog det i Besiddelse.

I Restaurationen fik vi Kartofler paa Vand og en Stuvning af nogle utrolig lidt velsmagende Svampe, som vi gik ud fra var giftige.

*) Rejser I langt?

Egnen omkring Floden Dubysa.

Kalpokas: Vinter.

Den følgende Morgen tog vi atter Plads sammen med Soldaterne og Soldaterraadet, — jeg paa en lille Hylde under Vinduet og min Rejsekammerat, T a r y b a's Præsident, ikke stort bekvemmere.

Vi taler om Skandinavien: Præsidenten har faaet megen Sympati for Skandinavien, fuld af Glæde mindes han Københavns Liv og Gæstfrihed, Stockholms skønne By og Kristianias friske Omegn og herlige Fjord.

— — — »Under Arbejdet betyder ydre Bekvemmeligheder meget, men det har vi jo ikke hos os, — der er ligesom ved Fronten.«

»Mon man skulde kunne finde et Værelse med Baderum i Kovno?« — spørger han med et ironisk Smil. »Nej, al den Slags er en Drøm. Tyskerne har bogstavelig talt slæbt alt, hvad der var af Møbler og Inventar, bort fra Byen.«

Den i Begyndelsen klare Aprildag mørkner af malmtunge Skyer. Himmelrummet fyldes af smeltende
Sne og alt svøbes som i et hvidt Klæde,
— man skelner næppe Graner,
Tuneller ... Vi er i Kovno.

Kovno (Kaunas).

K O V N O.

Det er som et Eventyr. Vi bliver modtaget af den franske Mission, Regeringens Medlemmer, Officerer af Staben, ialt over Hundrede Mennesker. Jeg føler mig, som var jeg Barn igen, og synes, det hele er saa morsomt.

Paa Perronen ser jeg for første Gang en Afdeling litauiske Soldater, — Præsidenten henvender sig til dem med en Velkomsthilsen. Forrest staar en ung Fyr med Briller: du er vist snedig, du ved et eller andet, som du skjuler, — saa forsvinder hans kloge Ansigt i Rækkerne.

Under Salut og Hurraraab spredes vi rundt i Byen. Til Præsidenten er der indrettet en herlig Villa — jeg har Lyst til at

Skole i Fangenskabet.

Litauerinder i tysk Fangenskab (Civilfanger).

spørge, om der findes Bad i den Villa, men i det samme bliver vi budt til et Bord, der bugner af alle mulige Lækkerier, dekoreret med udenlandske Likører og Snapse.

Saa indledes en Samtale ud af de behagelige Minders Omraade, om hvordan Tyskerne endnu for ganske kort Tid siden, da de evakuerede Byen Vilna, satte de litauiske politiske Ledere i Karantæne i Kovno, hvor de omtrent en hel Uge kun kom i Forbindelse med Slægt og Venner gennem et Gitter.

Den af Spartakisterne dræbte Soldats Begravelse.

Efter at have taget Afsked med mine nye Venner, begiver jeg mig, fløjtende »Ingeborg« — denne i Grunden saa filosofiske Sang — til det Hotel, som gratis er blevet stillet til Disposition for mig og et Par andre af Hjemlandets Hædersgæster. To krydslagte Bajonetter spærrer Indgangsdøren til Hotellet:

— »Deres Laissez-passer?«

— »Det er sandt, her er det....«

Netop paa dette Sted blev for ikke ret længe siden en litauisk Soldat dræbt af tyske Spartakisters Kugler, og dækkede derved den amerikanske Delegation. Hvor mange mørke litauiske Aftener og lange Nætter har denne Vagt ikke maattet tilbringe her ved en ussel Lampe, under oprørske tyske Soldaters Skrig og

Hyl og Forbandelser mod Ententen, mod deres egen Ledelse, det fortabte Fædreland og al Krigens og Nederlagets Smerte.

I Hotellets Korridorer stod en hel Mængde Kuglesprøjter, et Par Stykker i hver Gang, Værelserne var fyldte af Vagtsoldater, og rundt om vadede Soldater med Haandgranater, som de bar knyttede op paa en lapset Maade i en Rem.

Paa Slaget 11 gik det elektriske Lys ud af sig selv, — det var Værket, der lod slukke for at skaane Maskinerne, der — som forøvrigt alt her — er slidt, udslidt, — og for os var der da intet andet at gøre end hurtigst muligt at famle os frem og gaa i Seng.

Det hele Hotel oplystes siden jammerligen af et eneste kostbart Stearinlys.

Et fattigt Værelse med en Seng, bygget op paa Brædder i et Hjørne og en revnet Ovn, gør Krav paa at kaldes elegant. Trappeopgangene er som sædvanlig fyldte med Skildvagter, især Gymnasiaster og Studenter.

Nogle Gymnasier er fuldkommen tømte for Elever, alle — store og smaa — iler afsted til Fronten.

I nederste Etage er der table d'hôtes for henved 30 Personer, opretholdt for de oversøiske Gæster. Her lever Samtalen op og man giver alle Nyheder til bedste, baade om den stedlige Politik og om Livet hinsides Grænsen, hvorfra der imidlertid kun sparsomt siver Meddelelser ind.

»Det er altsaa min fædrene Stad? Her var det, min Barndom hengled....«

Nu er de russiske og tyske Skilte og Tavler forlængst sønderslaaede, og i deres Sted har man hængt litauiske. I Byen bølger det af Flag.

Jeg kommer ved et Tilfælde i Teatret, hvor der opføres en jødisk Amatør-Koncert til Minde om en eller anden død Mærkesmand.

Efter at have ventet henved to Timer paa Forestillingens Begyndelse og til Mæthed betragtet de urolige, misfornøjede Tilhørere (noget, der iøvrigt uvægerlig hører med til Programmet for enhver stedlig Forestilling), nærmer Øjeblikket sig.

Der er mange nye Ansigter.

En ganske ung Pige, en Jødinde med de skønne Ansigtstræk, som er denne Race egne, siger paa Russisk i en affekteret Tone til sin Sidemand:

»Aa, De skulde vide, hvor dejligt han talte om Djævlens Storhed og Guds Usselhed.«

Stakkels lille, spæde Pigebarn, der skal høre om Djævlens Storhed.

Det er den russiske Nihilismes Æselsmærke, der er bragt helt ind til denne By.

Endeløse Samtaler om unyttige russiske Partier, — men saa omsider til Gengæld en uventet herlig, jødisk Koncert, — en Musik, der maa faa enhver skøn Sjæl til at hulke, — et Glimt af det, som Fremtiden skal bringe.

Hele den udslagne Dag vandrer jeg om i Byen, der var overdrysset som af skrigende kaleidoskopisk-farvede Blomster af de sidste Dages brogede Kundgørelser, Opraab fra den første litauiske Officersskole, Opraab om Valg af den første litauiske Præsident, Betragtning af den russiske Bolsjeviklejr. Henimod Aften blev Flokke af russiske Bolsjeviker i khakifarvede,

vatterede Trøjer drevet forbi, — høje, raa og skidne Karle, fangede efter umenneskelige Slagsmaal ved Grænsen.

Men Byen »ringer af Sang«, som en Litauer vilde sige.

De nylig indøvede Rekruter gaar stolte omkring i Gaderne og synger om og om igen i kammeratlig Henrykkelse:

Den første litauiske Officerskole.

Bus mergelė mano
Dar ne mano, dar ne mano,
Merguželė mano.

I denne Sang om den elskede Pigelil, som snart skal blive »min«, men som endnu »ikke er min«, gemmes Tanken om det

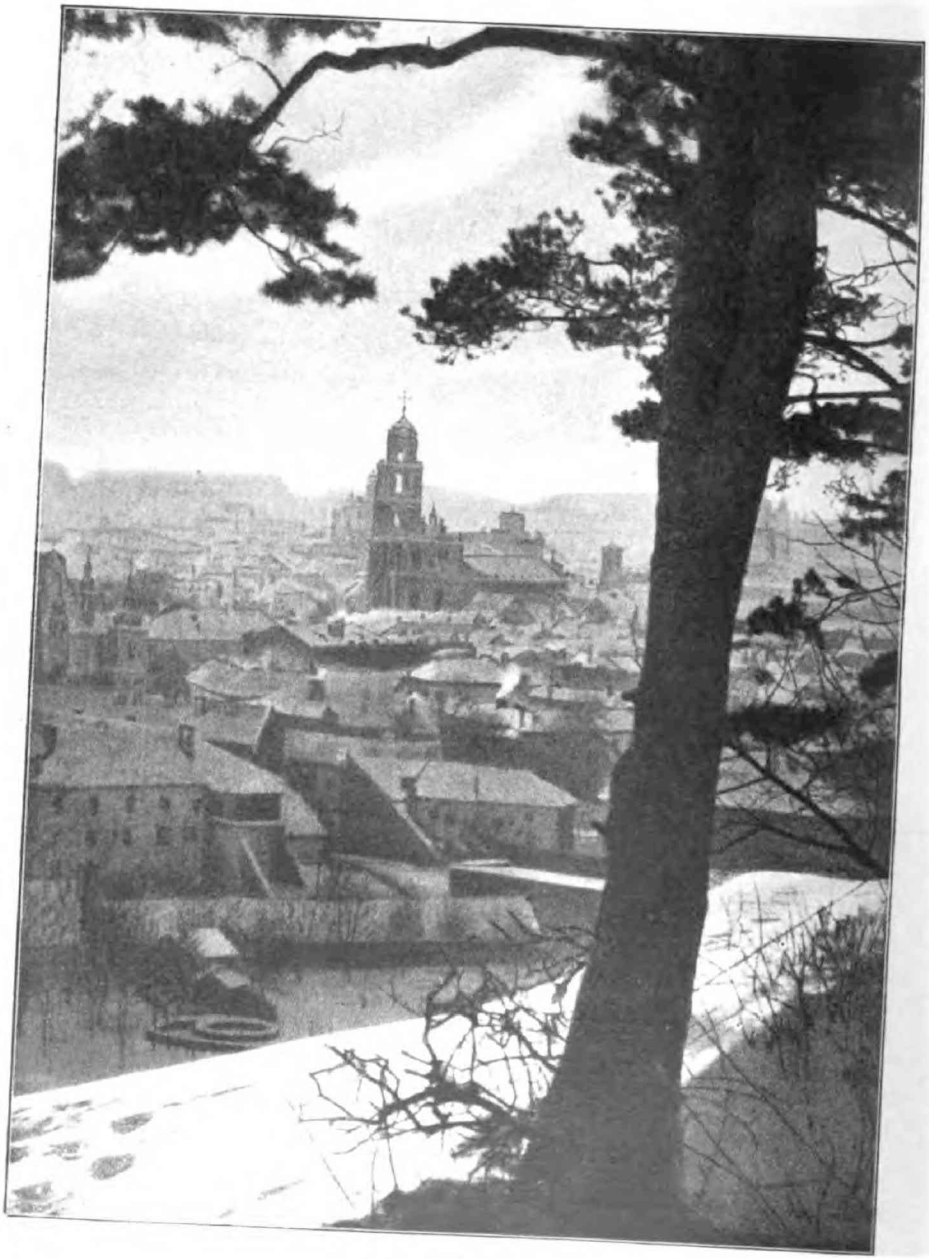

Vilna (Vilnius).

Undergørende Gudsmoders Billede i Vilnius.

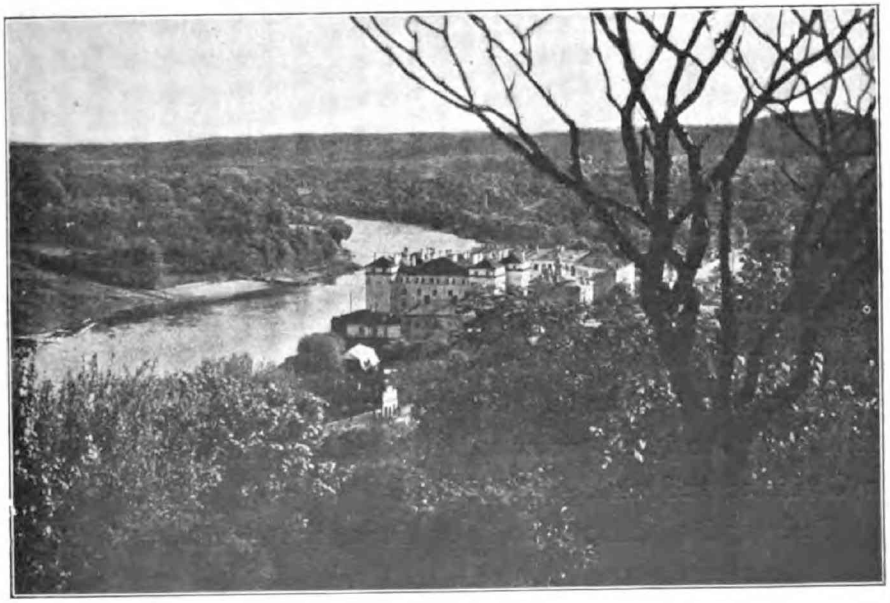

Vilnius med Floden Neris.

elskede Vilna, som endnu ikke er »min«, ikke er litauisk, men som skal og maa blive »min«, — Litauens....

Merguželė mano — — —

Elskede lille Pige — — —

Paa vilde Vinger kredser Sangens Brus op gennem Byen; rundt om standser, som stivnede, Grupper af Jøder og tilfældige Landboer og stirrer forbavsede paa det nye Vidunder, der faar dem til at gruble over dette Lands Fremtid.

Paaskeklokkerne kimer, Jordsmonnet dufter efter nylig Pløjning, Blomster og Græs gror — Landet gror.

Gennem den litauiske Morgendæmring kører Bondevogne langsomt frem, fyldte af saarede, der skal til Røde Kors Hospital. Vognene er fyldte med Hø, hvori de saarede næsten drukner.

Seletøjets Art, selve Vognens Usselhed vidner om, at disse Folk kommer langvejs fra, helt borte fra selve Vilnas Omegn, hvor der i Øjeblikket staar forbitrede Kampe med Bolsjevikerne.

De saarede Soldaters Hoveder hviler paa rene, hvide Puder, de selv er dækkede med bløde Tæpper, og Vognene kører saa varsomt, — man forstaar, at de hvilendes Skæbne ikke er deres kofteklædte Kuske ligegyldig.

Ved Indgangsporten til Røde Kors Bygning forsøger adskillige af de saarede selv at rejse sig overende. Han, der ligger nærmest mig, væltet om paa Maven, med en underlig pibende Lyd i Brystet, et tungt Aandedrag og en dødelig Bleghed udbredt over Ansigtet, trækker sin lille Pibe frem og forbløffer os Civilister ved sin Koldblodighed.

Omhyggelig beregnende hver Bevægelse med sine Fødder,

sine Hænder og sin Hals, langsomt men tillidsfuldt, rejser han sig overende og lader sig endnu langsommere glide ned ad Vognen. Hans Underliv er gennemskudt og Haanden knækket og lagt i Bandage. Han ser paa alle med sine blaa Øjne og hilser til alle Sider, som om han vilde sige: — »Ser I, jeg kom alligevel tilbage til jer. Vel mødt, allesammen.«

Capt. Peaine, Chefen for den amerikanske Røde Kors-Ekspedition der førte et Gaveskib med Medikamenter og Klæder til Litauen.

I Lazarettet venter der de syge et lunt Opholdssted, men samtidig Mangel paa Medicamenter, — selv Forbindssager kniber det med. De nylig bortdragne »Indehavere« af Litauen forstod til det sidste at samle og røve Bøndernes Lærred, men saa smaat er man begyndt at faa fat i noget andet, og helt fra de allerfjerneste, skjulte Kroge af Litauen bringer Bønderne paa Regeringens Ønske Lærred, Hvede, Rug og andre nødvendige Varer til Kovno.

Henimod Aften bringer amerikanske Damer helt uventet en Forsyning af Lægemidler.

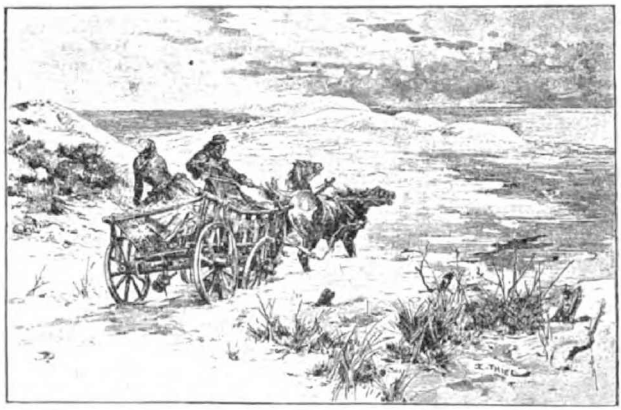

Floden stiger.

PAA FLODENS FORAARSVANDE.

Ganske uanset, at vedkommende Myndighed i sine Meddelelser havde forsikret, at Damperen den Dag i Dag skulde afgaa, laa den dog stadig fortøjet ved Bredden.

Gyngende fra Side til Side laa den allerede paa tredie Dag trang som den var, fuld af Passagerer, indhyllede i Tørklæder og med Kurve med Fødemidler paa Skødet.

Endelig blev Landgangsbroerne trukne fra for at hindre flere i at gaa ombord, og vi, der var stimlede sammen paa Bredden, kunde kun misunde de udvalgte lykkelige om Bord.

Tre Dage i Træk eller mere stod der en gammel Mand og savede Granved i Stykker til Dampskibet. Paa Pladsen i Nærheden indøvedes Rekrutafdelinger. Skader, der nu og da slog Kreds om Kirketaarnenes Kors, fyldte Luften med deres Foraarsskrig.

Endelig paa den følgende Dag tidlig om Morgenen lykkedes det mig at overbevise rette Vedkommende, og man indrømmede mig en Plads paa den lille Damper midt imellem en Del Skoledrenge, der havde faaet fri paa Grund af en Tyfus-epidemi, og en meget gammel og meget fattig Jødekvinde, der, uvist af hvilken Grund, skulde ud paa Rejse; ogsaa hun havde en stor Kurv paa Skødet.

Første Damper paa Njeman.

Paa Kajen stod den gamle Mand stadig og savede Brænde, — han var slet ikke længere nogen almindelig Mand for mig, — han var et Sindbillede paa Evigheden.

Luften er vidunderlig blød, gennemstrømmet af det nære Foraars berusende Kraft og smykket med smaa Uldskyer paa Himlens Azurbund, — som om en eller anden Gud fordybet i Tanker sendte smaa Pust af sin Cigars Røg ud i Rummet, medens han hemmeligt besluttede et eller andet, der snart skulde aabenbare sig.

Vidunderlige Følelser indgiver Foraaret én, og vidunderligt var det at sidde paa det lille Dampfartøj, selv om det var mellem tyfussmittede Drenge og en fattig gammel Jødekvinde, — især naar man vidste, at denne lille Damper om ikke i Dag, saa i Morgen, vilde glide hen til det Sted, hvor éns Barndom og éns

allerbedste Leveaar henrandt, der, hvor Engene bød inderligere til Hvile og Solen skinnede uendelig meget klarere end andetsteds.

Ved Hjælp af Stænger og hele den samlede Mængdes Anstrengelser, der maatte vandre fra Styrbord til Bagbord og om igen adskillige Gange for at lette Fartøjet, lykkedes det at faa Gang i Skuden, som siden vuggede helt pænt af Sted paa Floden.

Nogle Soldater, der har plantet sig i Dampskibets Stævn, giver sig til at jage Vildt og skyde løs fra deres Rifler efter Flodens Maager, efter Krager og smaa Flokke Vildænder.

Kuglerne slaar mod Vandet med en hul Lyd eller gennemskærer Driver af smeltende Is og Sne ved Njemans Bred for saa at fljte videre over Landsbyer og Skove.

Hjemad!

— »Men Folk dog, hvad er det, I har for, hvor kan I...« raaber Kaptajnen ophidset.

»Jeg kender min Bøsse,« svarer Litaueren.

En Landsby ved Njeman.

»Rammer I noget?« — spørger én, der er interesseret i Sport og Skydning.

»Det skulde bare mangle.«

Nedenunder i den fælles Kahyt er der tæt pakket med Købstadsfolk, næsten udelukkende Jøder.

En ung Jødinde med et Par dejlige Øjne koketterer heftigt og gemmer sig med affekterede Bevægelser i en blød, dunet Pels, et Glas Te skubber hun ind under Bænken, hvor hun hviler, og med en Mine, som hun sover, synker hun hen i kælne Drømmerier. Hendes Fødder støtter op mod den hede, lille Ovn, og »Haarets Fylde af Guld« flagrer svagt for en kold Vind, der siver ind gennem et aabent Koøje over hendes Hoved.

Minde om Valplads.

Vi er ved en Dampskibs-bro. En lille By, der kravler op ad Njemans høje Bred, og som øjensynlig en Gang har gjort Forsøg paa at naa selve Toppen, ligger nu helt i Ruiner efter at havde været i Ild-linien mellem tyske og russiske Kanoner, og en Del af den er som pustet bort.

Højt oppe paa Bjerget staar en katolsk Kirke og strækker sine gothiske Taarne med deres stærke lokaliserede Præg op imod Himlen, — allerede fra det fjerne gaber de sønder-slagne Sider en i Møde, og viser de uhelbredelige Saar i de af Granatilden knuste Vægge.

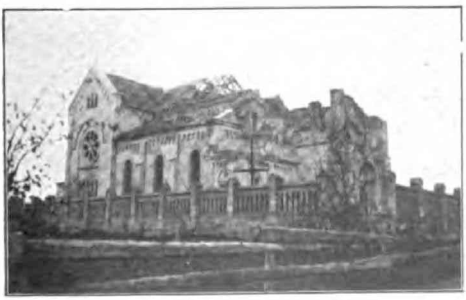

En Jøde til Hest tager, uden at mæle et Ord, min

Kuffert, og lover mig paa mit Spørgsmaal at skaffe mig hjem. Da jeg ikke havde taget Aarstiden eller Vejens Længde i Be-

Jødefamilie i en brændende By.

tragtning, var jeg i min tynde Overfrakke og mine Stuestøvler hjælpeløs.

Af Byen var der kun et Par Huse igen og selv de var fuldkommen utilgængelige, skilte som de var fra os ved de brede Vejes Mudderflode.

Lad os straks komme afsted.

— »Hvem er den Herre?« — spørger man indbyrdes hverandre paa jødisk.

— »Det er nok ham, den N. N. . . .,«

— »Ja, det maa være ham.«

— »Ham, hvis Fader var . . .«

— »Ja, det er mig!«

— »Ja... og Moderen vendte nylig tilbage fra Rusland med Børnene...«

— »Ja.«

— »Og hvor lever De nu selv?«

— »I Danmark.«

— »Dos is nit weit fun Amerika...«*) tilkaster en Mand overlegent forklarende sin Kone.

— »Hvad Penge har man der?«

— »Er der godt at leve?«

Det begynder saa smaat at skumre, og jeg tænker paa Vejen, — den er to Mil lang.

— »Kan jeg nu ogsaa faa Heste hos Dem?«

— »Ja, ja, min Søn er ved at gøre dem rede....«— siger Konen ivrigt.

— »Wos machst du mamenju, wer kon izt fohren=es hejsst doch di ferd zu dertrinken.**)

Vi forhandler om Sagen og kommer til det Resultat, at det viser sig umuligt for nogen Pris at faa fat i Heste, — det eneste skulde være hos Præsten deroppe paa Toppen eller hos en af hans Medhjælpere, der ogsaa bor oppe paa Bakken.

Jeg beder dem vise Vej, og Aron gaar gerne med op ad den utrolig høje Bakke. Undervejs diskuterer han og jeg alle Muligheder for at faa Heste hos Præsten, hvad der taler for og mod, — »mod« er tungest, — vi forstaar, at der ikke er meget Haab og retter straks vore Skridt hen til hans kirkelige Hjælpere.

I den lille Hytte sidder en ung Pige og spinder, to Smaabørn kaster sig uroligt om i Feber, — de har Tyfus, — en gammel

*) Ok, ja-det er nærved Amerika.

**) — »Men hvad tænker du paa Morlil, hvor skulde man kunne køre nu, — det vilde da være det samme som at drukne Hestene.«

LITAUISK HUSFLID.

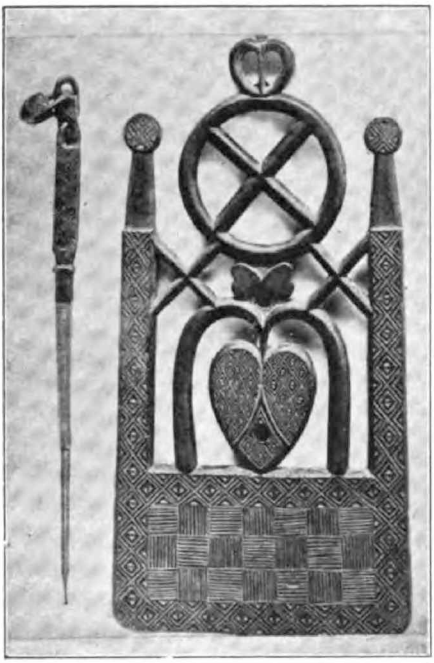

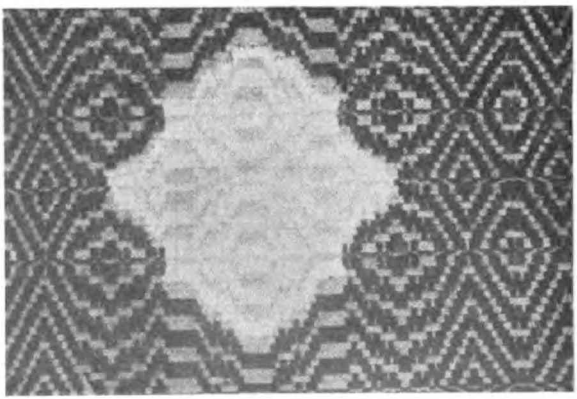

Typisk litauisk Broderi

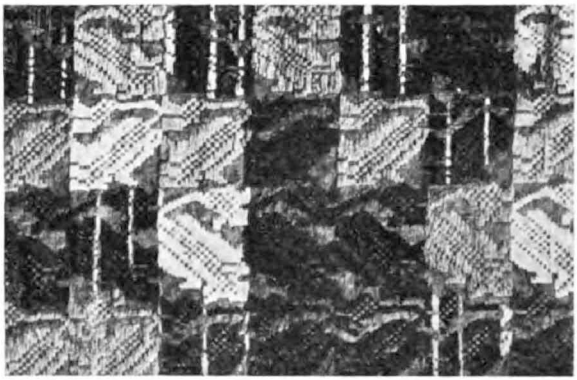

med farverige, stiliserede Tulipaner.

Kvinde er henne ved Ovnen optaget af at læse sin Rosenkrans, og Husfaderen selv sidder ved Vinduet, suger paa sin Pibe og ser sørgmodigt ud over den blaalige Niemanflod. Sammen med ham sidder en Nabo optaget af samme Beskæftigelse. Efter Sæd og Skik siger jeg: »Lovet være Jesus Kristus!« — og Kvinderne svarer stille: »I Evighedernes Evighed«. En af dem viser mig en Bænk at sidde paa.

Begge Mandfolkene sidder længe uden at mæle et Ord, spørger kun med Øjnene: hvorfra, hvorfor?

— »Fra Udlandet — men i Øjeblikket har jeg Brug for Heste til Landsbyen N. N.«

— »Ja, det kan blive vanskeligt nok.«

Begge Mændene giver sig sindigt til at lægge deres Piber fra sig og forbereder sig til de passende Spørgsmaal.

Aron, der har mere hedt Blod end de, der hører hjemme under denne graa Himmelegn, skrider straks til Sagen.

— Den Herre betaler jer godt,« begyndte han med selve det væsentlige. »Det er ham, hvis Fader ... Og hvis Moder ... Han m a a se at komme hjem i Aften.«

— »Ja, jeg kender godt hans Moder, jeg har selv faaet Hø derfra til min Hest. Men Heste kan jeg ikke skaffe, vi har ingen Vogn.«

— »Ja, men saa blot til Ridning?«

— »Der findes heller ingen Sadler.«

Sammen med Aron gør jeg en Runde ned i den lille By og op paa Toppen igen. Ingen Steder har man Sadler, — Tyskerne har taget alt med sig.

Omsider hjælper vi os tilrette uden.

Jeg skal lægge et Tæppe i Stedet for en Saddel paa den ene Hest og faar en Følgesvend med min Kuffert paa den anden. Men hurtigt, hurtigt maa vi afsted.

— »Jonas, lad det nu gaa lidt rapt«, siger Aron helt ophidset. Herren har Hast, — det bliver snart Aften, — han overnatter ikke her, — han skal snart rejse udenlands igen.«

Jonas, der har Skuldre saa brede som en Ovn, ryster sig lidt og gaar saa hen til min dygtig tunge Kuffert, som han løfter i Vejret som om det var en ubetydelig lille Ting.

— »Kufferten er tung og det bliver vist besværligt at tage den med!«

— »Aah, man kan binde den med Remme over Skuldrene og helt let ride afsted med den paa Ryggen. Skal vi afsted, saa lad os komme afsted.«

Efter lang Tids Overvejelse, gode Raad og Suk og Støn bliver vi færdige. Saa rider vi.

— »Men Betalingen?«

— »Jeg betaler, hvad der skal betales.«

— »Herren giver, hvad I anser for nødvendigt. Hans Moder sørger for, at dine Heste faar Foder i Aften.«

Det musikalske Øjeblik er kommet — vi tier alle og Bonden kan ikke beslutte sig til at standse ved noget Tal, som skal svare til Prisen. Endelig kommer det.

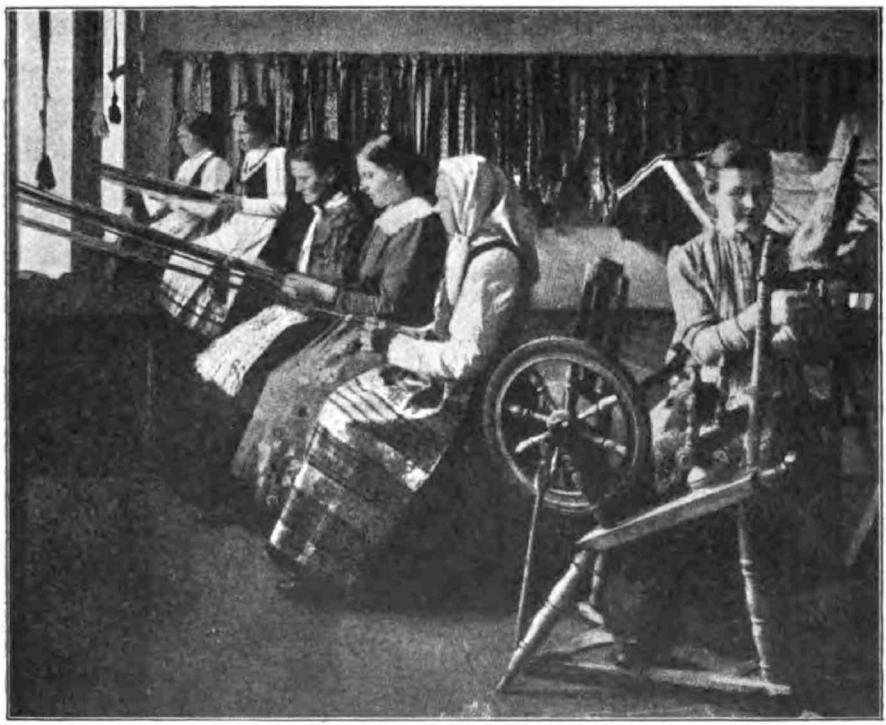

Litauerinde ved sit Haandarbejde.

— »Jeg maa have 40 Rubler . . .«. Han tror øjensynlig ikke selv paa sin Pris, men beruser sig i Overdrivelsen, medens han venter et Afslag og en Tingen om Prisen.

— »Fortræffeligt. Men se nu blot at komme hurtig afsted!«

Han, jeg taler med, gaar hen til Bordet, slaar sig ned og sætter sig tilrette, medens han og alle de øvrige beder om noget

at spise. Bondekonen gnider Bænken ren med sit Forklæde og Naboen skjuler med Omhu sin ildelugtende Pibe.

— »Jonas, skynd dig ud og faa Krikken fodret.«

Men der er faret en Djævel i Jonas, han pønser paa noget

Kirkeprocession.

ondt og hvisker tilsidst med hele sin Bondetapperhed: »Ja, men jeg skal have 2 Fjerdingkar Havre til hver Hest ... for jeg...

— »Godt, du skal faa det, bare du skynder dig lidt.«

Jonas farer forvirret om og giver sig i Lag med at fodre Hesten, men Aron paastaar, at det er skadeligt at rejse lige efter at have fodret, — naar Dyret har ædt saa meget, — det bliver for tungt om Bugen.

Jeg takker Aron og sætter mig hen til Vinduet.

I det fjerne slynger den stille Njemanflod sig som et blaanende Baand.

Hvad i al Verden er der dog sket, — Litauen er ikke til at kende igen! I mine Studenterdage har jeg gennemvandret det hele Litauen, — Penge var det sidste, jeg tænkte paa; ingen bad om dem, oftest blev de krænkede, hvis blot man tilbød dem.

Hvad har man dog gennemlevet?

— »Ingen ved, hvad du er for en, og hvordan man skal forholde sig. Først var Tyskerne her, nu kommer Bolsjevikerne eller ogsaa den litauiske Regering.«

— »Hvad tror I da, Bolsjevikerne vil give jer?«

— »Hvem kan vide det, maaske er jeg selv en Bolsjevikas«, siger Bonden med en Fordrejning af dette hypnotiserende Ord og ser hemmelighedsfuldt paa mig.

— »Bolsjevikas«, — ler jeg.

— »Det er svært at leve«, brummer vel for hundrede Gang Bonden, der er som væbnet med denne Talemaade som med en Talisman.

Vi rider afsted paa en Dæmning, der er gravet langs Vejen.

Overalt risler Foraarsvandet i Bækkene, Vintersæden staar kraftig grøn, og Lærken stiger højt tilvejrs med klingende Toner.

Hvorfor er her ikke som før?

Jorden er saaret, og dens Saar er endnu ikke lægt, Blodet drypper og drypper.

Trods al vor Hast kommer vi kun langsomt frem. Hestene trækker med Nød og Næppe Hovene op af det klæbrige Ler. Min Rejsefælle, der er bange for at udmatte sin lille sorte, kravler

simpelt hen af, og skrider afsted tilfods med Kufferten paa Ryggen, medens han haler »den sorte« efter sig ved Tømmen. Mod Aften forvilder vi os ind i nogle uigennemtrængelige Buskadser. Min Følgesvend, der nu sidder paa sin lille bitte Hest med Fødderne næsten slæbende langs Jorden er bitterlig bange for Røvere, men han maser frem til en halvskjult Skovhytte, hvorfra en mat Ild skinner ud gennem et lille Vindu, og spørger om Vej.

P. Rymša. Krigen.

Idet vi retter os efter de vidtløftige Forklaringer, Indbyggerne i den hemmelighedsfulde Hytte giver os, følger vi opmærksomt de skumrende Stier og standser tilsidst foran en Slags Sø eller vandfyldt Sump.

— »Sikken en Oversvømmelse den lille Flod har lavet!«

Nu ved Nattetid ser Vandet, der er dækket af flydende Isskorper, dybt ud.

Hestene pruster. Jeg pisker løs paa Dyret, griber fast om dets Manke, idet det springer afsted og udsætter mig for en Dukkert i det iskolde Vand, — jeg dumper med Hesten lige ud

i en Brønd. Hesten hamrer med sit Bryst mod Isflagerne, kaster sig tilbage til Bredden og er ikke paa nogen Maade til at faa tvunget ud igen. Min Fælle er fuldstændig fortvivlet, — han ser virkelige Røvere.

— »Hvad for Røvere?..«

Nu prøver h a n at komme over!

Han holder Hesten i stramme Tøjler, pisker løs paa den, og falder i den samme Brønd, jeg lige har klaret mig op af, Hesten springer til, og min Sancho Pansa styrter af efter en kort, men fortvivlet Kamp.

— »Oj! Oj!«

— »Bravo, det er ligefrem muntert!«

Men jeg vil hjem, jeg vil forsøge tilfods. Nej, h a n vil først prøve. Han lader sin udmattede Hest gnave det fjorgamle Græs, balancerer afsted med Kufferten paa Ryggen og springer forsigtigt fra Sten til Sten, fra Isflage til Isflage, men stopper saa paa en Gang.

P. Rymša. Krigen.

— »Nej, det er umuligt, her gaar man i til Halsen,« raaber den graa Mand, medens han maaler den afsindige lille Strøms Dybde med sin Stav.

Denne Bastille er uindtagelig!

— »Hvor er nu min Hest?« raaber han paa en Gang.

Det lille Dyr, som aner noget grimt og forstaar, at Cirkus-Forestillingen skal fortsættes, vender sig med hængende Ører og lusker af i kort, blød Galop i Retning af den fredelige, hjemlige Stald.

— »Hoj, staa, Bæst!«

— »Aa, din Træl, din Slyngel, hoj vil du.«

— »Staa for Satan, du skal ikke slippe levende fra mig!« raaber den forbitrede Bonde, opbragt over Resultatet af sin enestes Opdragelse.

Uden at give slip paa Kufferten løber han længe efter Hesten; hoppende fra Træstub til Træstub og tværs igennem Engens Vandhuller, saa Sprøjtet staar ud til alle Sider fra hans plumpe Støvler.

Jeg giver min Hest »Sporen« af al Kraft og farer lige ud efter Næsen.

Pustende og stønnende med en eller anden Besværgelse paa Læberne kaster han sig endelig tungt med Kufferten paa Ryggen op paa Hesten, men uden at beregne Topvægten og Opspringets Kraft vælter han, stadig med Kufferten paa Ryggen, hovedkulds ned til Jorden paa den anden Side og ruller hen under Hesten.

— »Alt er tabt, vi slipper ikke frem, vi er faret vild.«

Bag hver Busk flakker Røvere om med Haandgranaterne rede, »Krigsrøvere«, og de er meget værre end Krigen selv.

Ikke tabe Modet, lille Broder i Ulykken. Selv kender jeg

saa nogenlunde Egnen her. Jeg husker godt, hvordan de tyske »Feldvebler« for 4—5 Aar siden med Kikkerten for Øjnene fra deres Sadler udvalgte de af vore Heste, de gad tage og lod dem føre bort mod Sydvest.

Ude over Vidderne i Nattens hemmelighedsfulde og dybe Stilhed, hvor næppe nok Lyden af den smeltende Is fornemmes, spirer det vordende Græs, og Foraarsmulden aander tungt lige før sin Opvaagnen, man skimter en Stribe af Granskov og Agrenes Tæppe, — det dyrkede Land.

— »Hej! Folk da!«

— »Hallo, Folk, Fo=olk! Til Hjælp!« skraaler min Fører af fuld Hals mod Himlen med Fortvivlelsens Stemme.

Som i et eller andet Eventyr en lille fin Klokketone, saadan begynder nu pludselig en Hund at give Lyd, lige efter en til og en tredie, — og ti, og ti til. Skovene giver Lyd og gungrer af Larm, — vi er ikke ude paa Markerne, nej, vi er midt i en Malstrøm af Larm, en Slags hylende Helvede.

Vi giver Hestene frie Tøjler og lader dem gaa, hvorhen de lyster, og efter at have strejfet dygtig længe om, støder vi paa et gammelt Skovbo, en Menneskebolig.

Min Fører begynder at dundre paa Døren for at spørge om Raad; jeg selv kravler ned af min Hest, tager Tæppet af dens Ryg, svøber det om Benene og sætter mig til Rette ved Gærdet. Der gaar lang Tid.

Fred hviler over Jorden, der risler næppe i Birkenes høje, kunstfærdig tegnede Grenspind, der staar med de svulmende Knopper mod Nathimlens bleggyldne Skær.

Ogsaa her kan man bygge sit Slot, ogsaa her var der vel en

hel Verden af Aabenbaringer, af søde Hemmeligheder og Nydelser at finde.

Vi er frelste.

Man fører os til den samme Bæk, som vi nu tappert overskrider...

— »Hvem der?«

— »Stands, eller jeg skyder!«

Min Medrytter stopper op for at forklare ham, der falder over os, at det er N. N., hvis Fader .... og hvis Moder .... det er aldeles bestemt ikke Røvere.

Skyd du kun, du rammer ikke, tænker jeg kolblodigt, driver min Hest afsted og gemmer mig hurtigt i min egen Skov.

Der ligger mit Hjem. Avlsbygningerne er brændte.

Det er den kendte Synskreds. Jeg gaar hen til Ruden og banker længe paa.

— »De lukker ikke op, ikke for nogen Pris.«

— »?«

— »Jeg ved det, de lukker ikke op, de er bange for Røvere«.

— »I ens eget Fædrenehjem vil de ikke lukke een ind....«

— »Hallo, staa dog op, jeres Søn er kommen hjem, jeres Broder, — fra Udlandet!«

I den forsigtigt aabnede Dør viser min Adoptivbroder sig med en Bøsse i Haanden.

— »Nej, hvilken Skæbnens Tilskikkelse! I, hvor der bliver Glæde.«

— »Naa, det lader til at gaa strengt til herhjemme?«

— »Ja, jeg har netop gaaet og ventet Overfald nu i Nat af Røvere.«

— »Af Røvere .... I snakker da ogsaa alle her om Røvere, lader det til.«

— »Man kan rigtignok mærke, at det er længe siden, du forlod os!« — lo min Broder.« Her har vi oprettet et kommunalt Landeværn. Alle Skovene er overfyldte af Mennesker, der lever af Røveri, det er de russiske Fanger, der er flygtede fra de tyske Fangelejre. Det er ikke længe siden, de lagde Skat paa hele Egnen her.«

— »Lagde Skat....«

— »Ja, det hele Omraade blev delt i Distrikter af dem, og i hvert Distrikt var der en af Banditterne, der tog Sigte paa at samle Penge. De har taget hos alle vore Naboer, — hos een tog de 2000 Rubler, hos andre mer endnu, — hos vor brave Onkel har de været flere Gange.«

Jasaa, det er derfor, han raabte saa frygtindgydende: jeg skyder....

Efterhaanden kommer vi jo i Orden. I Morgen skal du se. Da Tyskerne var her, var det en sand Rædsel. Folk har i disse fire Aar lært at skjule sig og laase sig inde som aldrig før.

Især lige i Krigens Begyndelse, da Tyskerne var væltede ind i Landet. Der kommer f. Eks. en russisk Soldat, der er flygtet fra Fangelejren i Tyskland og beder om Brød, — han er ved at dø af Sult, — saa bliver det litauiske Bondehjerte blødt, alt hvad der er, stilles paa Bordet, — og saa paa een Gang kaster den »fangne«, i Stedet for at tage for sig af Maden, sin Russerkappe: der staar en tysk Soldat: »I er dødsens for ulovlig

Hjælp til undvegne Fanger«. Ikke langt herfra kan du se »Broder-Grave«, hvor Flygtninge og gæstfri Bønder er begravede sammen.

Tyskerne gik deres Vej, og nu gælder det om at klare sig overfor hele organiserede Bander af forvildede Mennesker. Deres Frækhed er utrolig.

Fjorten saadanne Banditter havde samlet sig under en vis Kazys, en berygtet Forbryder, som terroriserede hele Egnen. Han holdt et helt Harem og øvede streng Justits blandt sine Undergivne. Han var utrolig snedig og undgik alle Efterstræbelser. Tilsidst besluttede jeg med et Par Mand at tage ham i hans egen Hule. Vi fandt ham i Sengen.

— »Rejs dig, Kazys, jeg ved, hvor der er Bytte at faa, — og godt Bytte!«

Kazys er selvtillidsfuld indtil Frækhed, og uden Spor af Mistanke fortsatte han Samtalen i halvt liggende Stilling fra sin Seng. Medens han nu gjorde sig i Stand og var ved at trække i Pelstrøjen, udnyttede jeg Øjeblikket og bragte mit Gevær i Stilling lige mod hans Bryst. Som lammet af Forfærdelse, egentlig mest fordi det hele kom saa uventet, blev Kazys bleg som et Lagen og uden Besvær fik vi Fyren snøret godt sammen og afleveret til Fængslet.

— »Men det var da et slemt og farligt Besøg.«

— »Ja, — men hans Besøg er endnu farligere.«

— »Det er bare kedeligt, at Fængslet ikke passede paa ham. Nu, da vi har lært hinanden at kende Ansigt til Ansigt, leger vi en endnu farligere Leg med hinanden.«

....

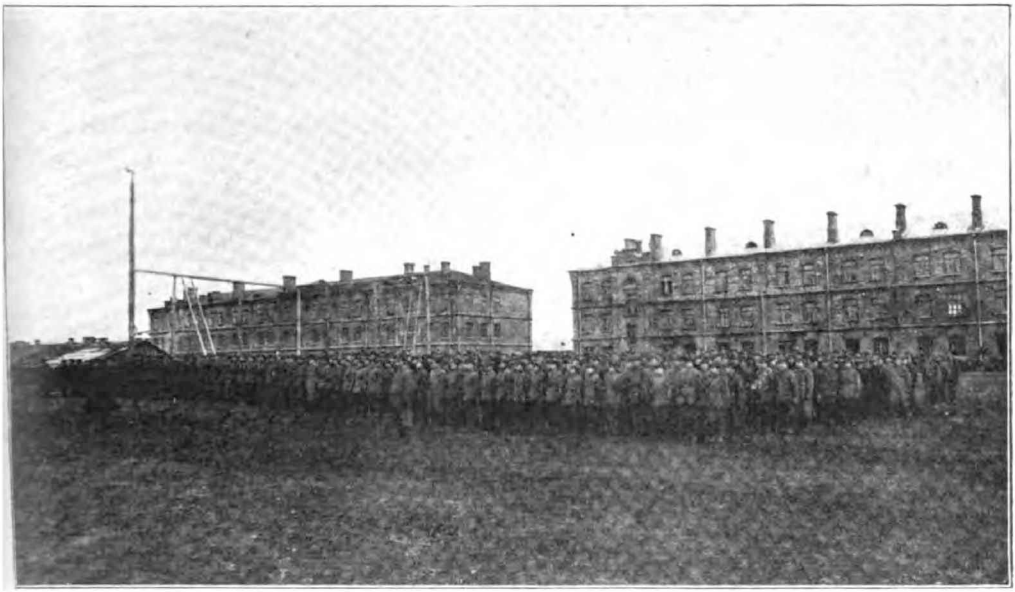

De første frivillige Hære.

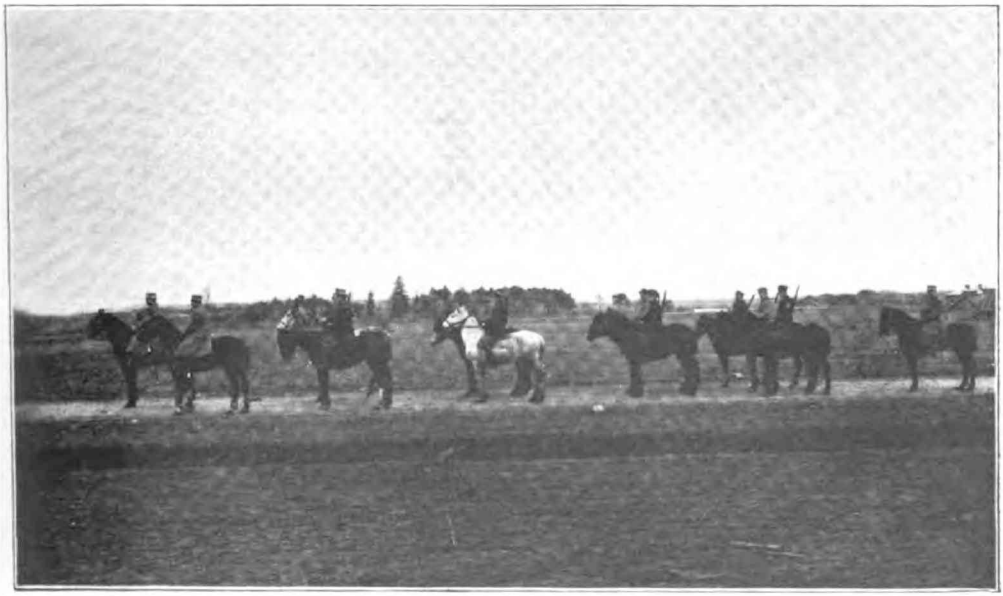

Ridende Patrouille ved Fronten.

Men Tiden er utaalsom.

Vi vender tilbage i en voldsom Regn. Saadan en utrolig skarp og kold Regn, der trænges gennem hver Pore — saadan som den kun findes i Litauen.

Vejret bliver stadig forfærdeligere.

Vognen kan næsten ikke komme frem.

Hyllet ind i min Kappe, med opslaaet Krave og gennemblødt Hat har jeg i flere Timer den Fornøjelse at betragte Buskene langs Vejen: først dukker de op som vældige Fugleskræmsler foran mig og svinder saa langsomt, djævelsk langsomt ind i en mørk Skygge bagved os.

Med Møje og Besvær naaede vi til en ulyksalig lille Flække, som Krigen havde ødelagt, og hvor ene Niemanfloden med sin natlige blegblaa Stribe skinnede glad som et Genskær fra en usynlig Lysning. Nu var vi ikke mere i Stand til at udholde vor skumplende Vogn og gav os straks til at lede efter et Natteherberge, men til vor Ærgrelse var alle de skaanede Huse saa skrækkelig fulde af sovende Mennesker med deres Snorken og Stank, at vi foretrak Vognen.

I en Kløft mellem de høje Bakker, der havde skærmet det mod Kugler og Granater, laa et Kvægsted. Der laa en Smule Hø paa Loftet, og i det fandt vi Tilflugt i den mørke Nat.

Underneden gumlede Hestene deres Foder, en Ged vækkede os snart med sin vilde Brægen og gav os ikke Fred til at sove Resten af Natten.

Om Morgenen er Vejret ikke til at kende igen. Det straaler.

Vi kører nede langs Niemanfloden med friske Heste i mun-

tert Trav. Egebuske, Bøge, saftfulde Enge, de sparsomme Sejl paa Flodens Flade, — alt glimter hurtigt forbi.

Da vi kører gennem en fortryllende mægtig, ufavnelig Naaleskov med dybe Kløfter, over hvilke der fører spinkle Broer, med smaa Landsbyer, der drukner i det tætte Væv af Træer, støder vi paa en stor Flok litauiske Frivillige, nylig udlærte Rekrutter, med over 100 Vogne.

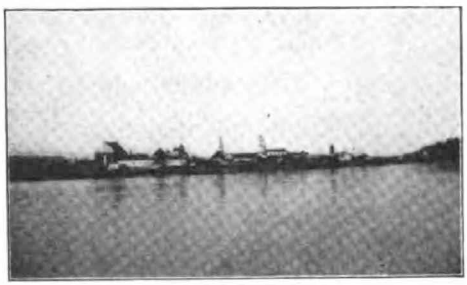

Kovno.

— »Hvorhen skal I?«

— »Ud at slaas med Bolsjevikerne.«

Saa er vi da paany i Kovno, Byen mellem de to Floder, der allerede fra det fjerne lokker os med sine hvide Huse, sine skønt tegnede Silhuetter.

Paa en af de tyske Smaastationer, hvor de halvvisne Guirlander slingrer i Vinden og i en Bue slynger sig om Indgangsdøren med Indskriften: »Vi venter Eder, lykkeligt tilbagevendende Brødre«, sidder i en fjern Krog af Ventesalen, mellem Hylder og Kasser en Kvinde med et Barn i skidne Pjalter paa sit Skød.

Hendes Graad lyder gennem hele Stationsbygningen.

— »Uh-uh-u! Ja wiem, on nie przyjdzie!« (Jeg ved, han kommer ikke!)

Ligegyldige for alt, med Benene hængende ned, sidder nogle Kvinder og Mænd paa den Skranke, der er bestemt til Indleve-

ring af Bagage, og ser, som var det gennem et Glas af Ligegyldighed og ikke med deres Menneskeøjne, paa det skrigende Barn, paa Moderens nøgne Bryst og paa de nysgærrige, deltagende Tilskuere, der har flokket sig om dem.

Der var ingen af dem, der forstod Kvindens polske Maal.

— »Hvor er I fra?«

— »Fra Pommern«, — siger hun og bliver ved at græde, uden saa meget som at se op paa mig, og i Stedet for sine golde Bryster rækker hun Barnet noget raat, koldt Vand i et skaaret Krus og hælder det i Munden paa den lille.

Hendes Sorg er stor.

— »Hvad er der hændet jer?« — spørger jeg paa Polsk.

— »Min Bonde er gaaet bort med en ny Ven, det er to Dage siden de gik. Jeg ved godt, han kommer aldrig mere tilbage, han havde mange, mange Penge med sig, — 400 Mark. De har dræbt ham.«

— »Nej, han kommer nok igen.«

Jeg beder Frøkenen ved Kassen om at ringe til Politiet.

— »Telefonere koster 10 Pfennig,« svarer Frøkenen korrekt og forsvinder et eller andet Sted hen.

Jeg begiver mig personlig til »Soldaterraadet«, hvor man modtager mig lige saa mistænksomt som udsøgt elskværdigt og lover straks at sende en Betjent samt at anvise Kvinden en Bolig, medens man leder efter hendes Mand.

Jeg giver Kvinden et Par ti-Marks-Sedler og tilbyder hende Middagsmad, Kød, Kartofler eller noget andet.

Men hun afslaar det: Idag er det Fredag, — Fastedag, saa vil hun ikke spise Kød.

Litauiske Officerer.

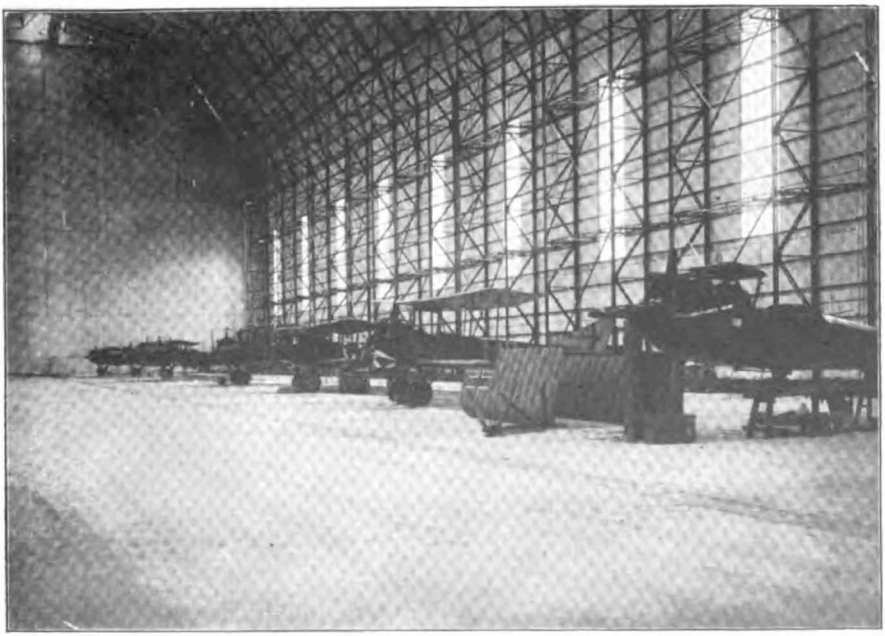

Henimod Aften kører endelig vort længe ventede Tog frem. Jeg tager Afsked med Kvindfolkene og forsikrer den ulykkelige forladte, at hendes Mand nok skal komme, — maaske er han ude at more sig med sin nye Ven eller noget i den Retning.

Hun ønsker mig Lykke paa Rejsen.

Men trods Soldaterraadets Ord bliver hun ved at sidde og vente i Ventesalen.

Hurtigt forsvinder Stationen for vore Øjne tilligemed sin Indskrift: »Vi venter Eder, lykkelig tilbagevendte Brødre fra Fronten.«

Jeg er atter paa Danmarks gæstmilde Kyst.

Rugen vokser og grønnes, Syrenbuskene er ved at springe ud, — snart, snart vil de blomstre.

Den gyldne Aftens Skumring møder een med sin bløde Aande, der bølger fuld af Løfter imod ens Ansigt.

Libau
Kovno
København
1919.